

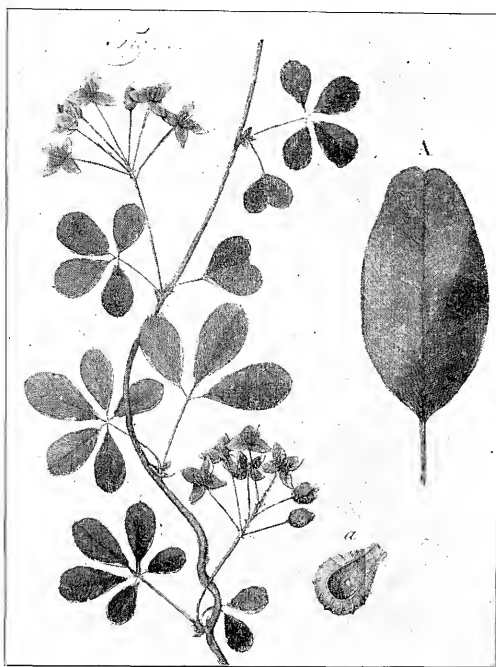
○あけびノ死ンダ學名 *Rajania quinata* ノ出處ハドコ乎

榎 函 嶺 澤 田 武 太 郎

あけび科 (Lardizabalaceae) ノ一員デアル我ガ特産あけびノ天籍ノタメニやまのいも科 (Dioscoreaceae) ノ一屬 *Rajania* ヲ用ウ可カラザルコトハ舊クハ Enumeratio Plantarum, Tomus Quintus, p. 452 (1850). ニ於ケル KARL SIGISMUND KUNTH ノ學識ニ聽クマデモナシ近クハ ENGLER 監修 Das Pflanzenreich, 87 Heft, p. 349 (1924). ノ筆者 R. KUNTH ノ權威ニ基ツク

マデモナク既ニ一八三九年ニ DECAISNE ガ新屬 *Akebia* ヲ建テ之レニ隸屬セシメテ以來既定ノ事實デアル、從ツテ記載的植物分類學ノ現狀ニ於テ到底起用サルベキ可能性ハ殆ンドナキ暫定的異名 (Conditional synonym) デハアルガ *Rajania quinata* ナル名稱ノ出典ヲ考ヘルコト亦必ズシモ全く無意義ナリトハ信ジ得ラレヌカラ私ハ今自己ノ貧弱ナル文獻的知識ニ基キテノ穿鑿ノ結果次ノ如ク出典例五ツヲ數ヘル

(1) *Rajania quinata* THUNBERG, Flora Japonica, p. 148—p. 149 (1784).

Rajania quinata トシテ和蘭版 Natuurlyke

Historie ニ現ハレタルあけびノ圖

366 TWEEHUIZIGE KRUIDEN.

iv. Nieuwzwe geaderd en de Bloemen getroet, als
 de anderen. Zy heeft een knobbeligen Wortel,
 als een Franche Raap, in den Grond zinkende.
 De Vruchten, welke gevleugeld zyn, gelyken naar
 die van den Elchdoorn of Schotte Linde,
 zeer, en bevatten een rond Zaad.

(3) *Rajania* met vyf langwerpige ovaale bladen by elkander.

Deze, ook in Amerika vallende, heeft dit byzonders, dat de Bladen, vyf by elkander, aan ieder Knoop der Ranken, voortkomen, zynde drieribbig en geaderd. Anders verschilt zy van de voorgaande weinig.

Quinard. Volgens de bepaling zou hier dat Gewas
leparaiche. kunnen t'huis gebragt worden, 't welk de Heer
PL. CCXY.

den bynaam van *Quinta* afgezonderd heeft.
In de figuur der blaazen, immers, is zeer weinig
verschil, maar dezelve zijn niet driehoekig en
zitten met hun vyven op 't end van de steeljes.
Zy, zijn in de kleinste Rank, welke ik daar van
heb, hier in *Fig. 1*, op Pl. LXXV, natuurlijk
grootte vercoonden, Eyronde, zeer puntig naar den
steel; aan 't end met een klein pootje: maar in
de grootste allen byna volmaakte oval en aan
de punt nigerand, gelyk uit het in de natuur

(1) *Rajania* Foli. quinis ovali-oblongis. Juh + Raja Folia
dens quinquefolia. PLUG. Gey. 85. 12. 1881. f. 2.

D I O I N I A 159

hijf groote by A fgebedde blykt. Die Rank IV.
heeft een bloem, zulvenze niefchen de Awer-
Vrugdraagende Wafje, en de andere, Boor-
de ze veel te meer met Bomtroos of Tuil-
trien beladen is, het Manjeje van deze
Soort. Dit de figuur der Troesje blykt ge-
noezzaam, dat het een geheel ander Gewas dan
het Amerikaanfche zy. Het geeft niet op geloof-
van gezegden Heer, die zeerlyke Bloemen,
in de riefche Plant, ond'tragt zal hebben
zy zyn hier, zoals zy zig thier voordoen, en dus
fommigen niet drie, anderen met vier Niek-
blaafjes, afgeteekend, gelyk ook het Loof.
Het zehyt dat op fommige Steelpen zy, op
anderen vier, drie of twee Blaafjes vry-
menig te wijk meer plaats heeft in dergelyke
Planten. By ieder opfprong der Blaten vindt
men drie Stoppefjes.

Tot de Agtmannigen van deeze Klasse be-
hoort, behalve de Popelierboom, 't Geslacht van

R H O D I O L A. Rozenworte.

De Kelk is vierdeelig, met een vierbladige
Bloem in het Mannetje, maar geen Bloem-
bladjes in 't Wyfje, dat vier Honigbakjes
heeft en vier Stampers, draagende vier veel-
zaadige Huisjes.

De eenigste Soort (1) groeit op de Alpische Ber.

(1) *Rhodiola*. Fl. Lapp. 1760 Fl. Sm., 831, 912. Mar.
M. DANI. XL. Spurr. *Rhodi*

和蘭版 *Natuurlyke Historie* / *Rajania quinata* / 原文

(2) *Rajania quimela* THUNB. jap. nsp. ex MURRAY.
CAROLI A LINNÉ equis Systema Vegetabilium, Editio De-
cima Quarta, p. 888 (1784)

(3) <i>Rajania quinata</i> THUNBERG ex PANZER, Des Ritters	zehnter
Carl. von LINNÉ vollständiges Pflanzensystem	
Theil (nach der dreyzehnten lateinischen Ausgabe und	
nach Anleitung des holländischen Houttuynischen Wer-	
kes), s. 287, Tab. 75, Fig. 1 (1783).	

(4) *Rajania quinata* THUNBERG in *Nova Acta Regiae Societatis Scientiarum Upsaliensis*, vol. IV. (Kæmperus illustratus II.) p. 40 (1783)—H. O. JUEL, *Plantae Thunbergianae*, p. 26 (1918) ニハコノ文獻ノ出版年代ハ一七八四年トアレド茲ニハ中井猛之進博士著大日本樹木誌第一巻改訂版六頁ニ從ッテ一七八三年トシタ

(5) *Rajania quinata* THUNBERG ex HOUTTUY, Natuurlyke Historie, Tweede Deels, Elfde Stuk, bl. 336—bl. 367, Plaat LXXV. Fig. 1 (1779).

以上ヲ通覽スルニ Rajania quinata ノ出典ノ先主權ハ正ニ
HOUTUYN, Natuurlyke Historie ニ在ルコト爭フ可カラザ

L.
Rödinge
Lefter
opische

ルモノデアアルコトガ看取セラレルノデアアル然シナガラコノ文獻ハ殆ンド總ベテノ東西ノ學者カラ忘却サレテ居テ余ノ寡聞ヲ以テスレバ獨リ我が飯沼慾齋翁ガ其名著草木圖說本部ニ之レヲ引用セルヲ知ルノミデアアル、今東京帝國大學植物學教室ノ木村有香氏ノ勞ヲ煩シ同教室所藏ノ寫本ニ就テ之レヲ質スニ同書後編木部七、九十四枚目ノウラニ次ノ加ク書イテアル

「ラヤニヤ 第三種丁

キユイナタ 羅

イヤッパンセ

ラニヤ 蘭

Rajania quinata

Japansche Rayania

按林氏 草部二十二綱 *Rayania* ノ下ニ春氏ノ說ニヨッテソノ精圖ヲ載ルモノハ即チ本條ナル事晰然タリ但ソノ品ヲ以テ異幹ノ草トナスハ自檢セザルノ謬誤ニヨルノミ」

右ノ林氏トハ CARL. LINNAEUS ノ著書ニアラズシテ前記 HOUTTUYN ノ著書ナルコトハ既ニ牧野先生ガ增訂草本圖說ノ第四輯卷末ノ言第三頁ニ銘記サレタ通りデ林氏トハ蓋シ HOUTTUYN ノ著書 *Natuurlyke Historie* ノ各篇ノ扉ニ *Volgens het Samenster van den Heer Linnaeus* トアルニ據ッタモノラシイ尙斯ノ如キ態度ヲ執ッタ慾齋ガ徳川時代本草學者中ノ傑物偉才當代唯一無二ノ進歩的ノ學徒ナリシコト、並ニ彼ガ机上植物洋名ノ考定ニハ主トシテ林氏ヲ用キ更ニ又ソノタメニ刻苦精勵セラレシコトハ牧野先生ノ前引文章中ニアル通りデアアル今余ハ和蘭語版 HOUTTUYN ノ著書ヨリ *Rajania quinata* ノ手彩色銅版畫ノ寫眞ヲ轉載シテ以テ先人努力ノ跡ヲ偲ビタイト思ヒココニ紹介スルコトニシタ、コノ圖版ニ現ハサレタルモノハ記載ニ依ッテ「HUNBERG 採取ノ日本植物ナルコト言フ俟タナイガ慾齋ガ既ニ「異幹ノ草トナスハ自檢セザルノ謬誤ニヨルノミ」ト喝破シテキル通り右下A印ノモノハ全然花ヲ缺ケル一蔓片ノ一小葉片デ HOUTTUYN ハコノ一蔓片ハ結實幹即チ雌本ト推定シテキタモノデアリ、左ノモノハ雌花ヲ缺キ雄花ヲ着ケテラル一蔓片デアアルガ HOUTTUYN 著述ノ場合ノ圖版ノ原標

あけびノ死ニテ學名 *Rajania quinata* ノ出處ハムロ乎

本ハ今何處ニ在リヤハ摸索スルサハ不可能事デアロウガ或ハ Upsala 大學 THUNBERG's Herbarium 中ニアルヤモ料ラベズ(中井博士大日本樹木誌第一卷改訂四九頁參照)ノコトニヨルト雄花ノミヲ着ケタル一蔓片ハ O. JUEL ガ Pl. Thunb. p. 86. ニ引用シタ¹⁾、²⁾ R. q. 6. 8. 9. Japan. Th. 中ノ何レカノ一デアルカモ知レナイ兎ニ角之ニガ THUNBERG ノ西歐ニ齋シタあけびノ標本ハ此様ノモダッタ臆測シテ我々ハ満足スル外ハナイ、以上 *Rajania quinata* THUNBERG ex HOUTTUYN, l. c. ノ引用ハ慾齋ノミト言ッタガ本年中井博士ニ依ッテ植物學雜誌第四十二卷第四百九十三號十二頁ニ引用サレタ以外私ノ見タ通りデアラウト思ハレル、尤モ、KARL LUDWIG WILDENOW, CAROLI A LINNÉ Species Plantarum, Tom. IV. Pars II. p. 789 (1805) ニテハ THUNB. Jap. 148. 3. 1. Diagnosis (牧野先生ノ植物記載學後篇七一頁大正二年九月十日發行合本再版ニ於ケル意義)ヲ轉載シ次ニ HOUTTUYN, LINN. Pl. Syst. 10. p. 287, t. 75, b. 1. ヲ引用シテ居リ又 C. H. PEARSON, Synopsis Plantarum, Pars secunda, p. 620 (1807). へ WILDENOW ヲ基キ HOUTTUYN ヲ引イテキハ、CON HOUTTUYN, LINN. Pl. Syst. へ WILDENOW, l. c. Tom I. 序文中ノ Auctores in hac editione citati ニ據ンベ前記 PANZER 本ナハコト誤リナイ、コトニ PANZER 本トゾミタ譯ハ前掲 „vollständiges Pflanzensystem“ Dreyzehnter Theil zweiter Band へ Vorbericht へ PANZER ノ物セルモノデナン文中 „Diesem ohngeachtet habe ich mich feierlich, denjenigen Beyfall, den dieses Werk bisher erhalten, und den Herr Rath und D. CHRISTMANN, ausübender Arzt zu Urach im Württembergischen gründete—wenigstens nichts zu vermindern: denn die sieben ersten Bände dieses Werkes sind die Arbeit dieses gelehrten Arztes—die sieben letztern aber die meinige. ....“ ノ數語ガマルカラデアル

カノ Plantae Thunbergianae ト表題打チタル O. JUEL ノ編著ニハ我々ノ期待ヲ裏切ッテ和蘭語版 HOUTTUYN ヤ „vollständiges Pflanzensystem“ ニ關シ説モナケンバ論及モナイ、況ヤ THUNBERG ト HOUTTUYN トノ交遊

ニ於テオヤデアル、コレ恐ラクハコノ書空シク高閣ニ東ネラレテソノ存在スラモ彼等ニ忘レラレシニ至レル爲カ、此處ニ於テ我ガ日本嶋帝國ノ現狀トハ異ツテ書藉蒐集並ニ其參照ノ便宜ニ於テ事缺クナキ歐米ノ學者モ案外文獻ノ涉獵ガ粗漏デアルコトニ驚カザルヲ得ナイ、從テ我々日本人學徒ハ今後 THUNBERG, Flora Japonica. ヲ中心トシテ日本植物ノ文獻史ヲモウ一度ソノ史的事實ノ上カラ再吟味スベキデハナカロウカ、例ヘシ Mur-ray, Systema Vegetabilium + Thunberg, Flora Japonica. トハ果シテ何レガ先キニ世ニ出デタ乎コノ一疑問ニ對シテサヘ何人モ卽座ニ正確ナル出版月日ヲ回答シテ以テ此ノ問題ヲ解決シ得マイ、筆者ノ如キハ勿論コノ間ノ消息ニ就テハ今茲ニハ何等知ルトコロガナイ

【牧野富太郎曰フ】和蘭版ノホッタイン Houttuyn 氏ノ著 Natuurlyke Historie. ノ書ハ三十冊程モアツテ書中ニ動植鑛ノ三界ヲ含ンデ居ル、此書ハ徳川末葉時代ノ嘉永年間頃ニ幾部カ我邦ニ輸入セラレ其レガ今何レカノ家藏トナツテ尙遺ツテ居ルト思フガ餘リ吾人ノ眼ニハ觸レナイ、我邦產植物ノ名稱ヲ考定スル爲ニ明治三十四年頃以降私ハ此書ヲ使用シテ學名ノ改正ヲ行フタ、即チ其レガ飯沼慾齋以後日本ニ於テ本書第二ノ使用デアル、例ヘシ Lactuca laeiniata (Houttuyn) Makino. (あいのけ) Lactuca lanceolata (Houttuyn) Makino. (ほそばわだん) 等ノ學名改訂ガ其レデアル、又いたどりノ一學名、其レハ泰西ノ學者カラ全然忘レラレテ居タ最舊ノ名ヲ私ハ始メテ此書中カラ鉤出シテ Reynoutia japonica Houtt. ノ名ヲ世ニ出シ其レニ基イテ Polygonum Reynoutia Makino. ナル新學名ヲ制定シテ見タ(明治三十四年發行『植物學雜誌』第十五卷、歐文第八十四頁)、此書ハ我日本ノ植物ヲ研究スル人々ニハ實ニ貴重ナル參考文獻ノ一デアツテ私モ其レヲ秘藏シテ居ルガ其レハ曩ニ田中芳男先生カラ惠與セラレタモノデ原ト駿府ノ學校ニ在ッタモノラシイ

○遠州秋葉山及ビ其附近ノ植物

久内清孝